

การสื่อความหมายภาษาท่ารำการเคลื่อนไหวของนางอัปสรเรื่อง นนทุก

The Interpretation of Dance Composition and Movement of Apsara in A Dance Theatre : ‘Nontuk’

มานิต เทพปฏิมาพร¹

บทคัดย่อ

การศึกษาระบบการสร้างสรรคภาษาท่าของการสื่อภาษาในการแสดงละครรำ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้วรรณกรรมของไทยสามารถเข้าอยู่กับสังคมในปัจจุบันได้ ละครรำเรื่องนนทุกยังคงสามารถสื่อความหมายในเรื่องของภาษาการสื่อสาร ลักษณะการเคลื่อนไหว ที่ให้ความรู้และความเข้าใจโดยมุ่งเน้นสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อมาเป็นเรื่องราวเทียบเคียงให้ผู้ชมเกิดการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่สอดคล้องกับบทวรรณกรรมของไทยรวมถึงการวิเคราะห์บทละคร การวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครที่มีต่อบทวรรณกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้แสดงและผู้กำกับการแสดง ผลที่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในลักษณะรูปแบบของละครรำ ที่มีความงดงามและสมจริงมากขึ้นที่คงไว้ในลักษณะจารีตของการแสดงละครรำเพื่อนำความรู้สู่สังคม

คำสำคัญ: การสื่อความหมาย/ ภาษาท่า / การสร้างสรรค์ละครรำ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยวิบูลย์บุรพา

Abstract

The procession of creating body language and dance interpretation of a dance theatre aims to adjust the Thai classical literature to be accepted by the society at the present time. The dance theatre “Nontuk” is still able to present the meaning of the story and movements show the understanding in the present situation, it is compared to the situations for audiences can learn situation of the literature. It included the analysis the plays and the characters which affected to the dramatic composition for developing the potential of performers and director. The result of procession leads the form of the dance theatre changed which is more realistically beautiful yet still be in traditional dance appearance and offers the knowledge.

Keywords: Interpretation; Thesaurus; Dance Creation

1. ที่มาและความสำคัญ

บทความนี้พัฒนาขึ้นจากการที่ผู้เขียน ได้สร้างสรรค์ผลงานการแสดงชุด นารายณ์ปราบหนทุก ในรูปแบบละครรำ ที่สามารถแสดง เหตุและผล จุดมุ่งหมายของตัวละคร นางอัปสร (พระนารายณ์แปลง) และ นนทก ผ่านภาษาท่ารำ และการวางตำแหน่งตัวละครใหม่ ในช่วงรำแม่บทเล็กในการแสดงชุดนี้ ซึ่งแตกต่างไปจากแบบแผนดั้งเดิมที่มีการแสดงกันมาก่อน

ในบทความนี้ผู้เขียนใช้ทฤษฎีในการสื่อสารมาปรับใช้ในการรำ และจัดตำแหน่งบนเวทีการแสดง ละครรำ เพื่อให้นักแสดงมีการสื่อความหมายเป็นภาษาท่าทาง จากการรำรำที่ตัวละครใช้ในการแสดงและ สื่อสารกันในการแสดงที่สามารถสื่อสารกับผู้ชม การสื่อสารให้เกิดความเข้าใจนั้นสามารถสื่อสารได้หลายวิธีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการส่งด้วยเสียง (การพูด) การเคลื่อนไหว 4. ลักษณะการสื่อสารเช่น การส่งสาร การรับสาร การรับรู้และการตีความเบื้องต้น กรรณิการ์ อัครดรเดชา (2553, หน้า 2) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นทักษะที่มีความสำคัญสำหรับมนุษย์ เพราะสามารถให้มนุษย์รู้โลกภายนอกได้ในขณะที่เราได้รับสิ่งเร้า (Stimuli) การตีความหมายนั้นคือ เรากำลังส่งสารกับแหล่งข่าวสารที่ส่งสิ่งเร้าและสื่อสารกับตัวของเราเอง โดยเรารับและตีความหมายสิ่งต่าง ๆ เสมอ ตลอดเวลาที่เรามีชีวิตอยู่ การที่เราพูดกับคนอื่น ๆ ก็เป็นกิจกรรมทางการสื่อสารซึ่งจัดเป็นระบบการ (Process)

จากการสื่อสารโดยภาษาท่าทาง การเคลื่อนไหวทิศทางกล้ามเนื้อ การแสดงออกทางสีหน้าและสายตา การสื่อสารนอกเหนือจากคำพูดคือการสื่อสารด้วยอวัจนภาษา อวัจนภาษาเป็นสารที่มีความคลุมเครือ ในการทำความเข้าใจสารที่เป็นอวัจนภาษา เราต้องมีความรู้เกี่ยวกับอวัจนภาษา การจัดแบ่งประเภทสัญลักษณ์ของอวัจนภาษา และเรียนรู้ความหมายของอวัจนภาษาแต่ละประเภท ช่วยให้เราเข้าใจถึงความหมายของอวัจนภาษานั้นได้ แต่ก็ต้องเข้าใจว่ามีข้อจำกัดของการตีความหมายด้วย (กรรณิการ์ อัครดรเดชา, 2553, หน้า 60)

ในฐานะผู้ส่งสารจึงต้องอาศัยช่วงรำ “แม่บท” ในการสร้างความหมาย สามารถสื่อความและกำหนดลักษณะให้เกิดการรับรู้ที่ตรงกัน จึงต้องทำความเข้าใจกับการสื่อสาร การเคลื่อนไหวที่ของร่างกายว่ามีความประสงค์ในการสื่อความอย่างไร

2. การรำแม่บท : ความหมาย และการสื่อสารตามประเพณี

การรำแม่บทนั้นถือว่ามีค่าสำคัญเป็นอันมากสำหรับผู้ที่มีความสนใจทางด้านนาฏศิลป์ เพราะการรำแม่บท ถือเป็นจุดกำเนิดการสร้างสรรค์กระบวนการรำหลาย ๆ ชุดการแสดง ทั้งที่เป็นแม่บทในการฝึกหัดพัฒนาทางทักษะผู้ที่มีความสนใจในทางด้านนาฏศิลป์แล้ว ยังสามารถให้ความหมายท่าทางและบรรยายความรู้สึกของตัวละครออกมาเป็นภาษาท่าทาง กระบวนการรำที่เป็นมาตรฐานในรูปแบบของระบำในลักษณะต่าง ๆ

ที่มาของแม่บทในนาฏศิลป์ไทย พบเป็นหลักฐานชัดเจนเป็นภาพเขียนสีในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏเป็นภาพผู้แสดงแต่งกายยืนเครื่องพระและนางรวม 2 คน แสดงท่ารำใช้จีบและการตั้งวงในลักษณะต่าง ๆ ประกอบการก้าวเท้าการยกเท้าและการเอียงศีรษะ พร้อมมีชื่อท่ารำประจำทุกภาพ ภาพท่ารำดังกล่าวคงเหลือถึงปัจจุบันโดยเก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติรวมทั้งสิ้น 33 ภาพ แต่อย่างไรก็ดีหลักฐานดังกล่าว ไม่ได้แสดงว่าชุดท่ารำที่ปรากฏตามภาพเกิดขึ้นในรัชกาลที่ 1 แต่กลับแสดงว่า

ท่ารำที่มีชื่อกำกับทุกภาพนั้น น่าจะเกิดขึ้นในแผ่นดินไทยก่อนรัชกาลที่ 1 มาแล้ว เนื่องจากการพัฒนาท่ารำจนมีชื่อกำกับท่ารำอย่างชัดเจนนั้น ควรมีการประดิษฐ์ การสั่งสม และนำมาใช้หลายต่อหลายครั้งจนตกผลึกเป็นชื่อเรียกท่ารำนั้น ๆ อย่างชัดเจน (สุภาวดี โปธิเวชกุล, 2559, หน้า 3)

การรำแม่บทเล็กได้คัดมาจากวรรณกรรมบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบหนทุก พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 (สะกดคำว่า “นนทก” ตามพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1) ซึ่งลักษณะคำประพันธ์เป็นกลอน เช่นเดียวกับแม่บทใหญ่ แต่ลดลงมาเหลือ 6 คำกลอน 18 ท่ารำ มีการใช้ทำนองเพลงขมตลาดเช่นเดียวกัน ต่อมา อาจารย์ธนิศ อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร ในขณะนั้น ได้คัดเลือกการแสดงชุดนารายณ์ปราบหนทุกถ่ายทำเป็นภาพยนตร์เพื่อนำไปเผยแพร่ท่ารำไทยทั่วโลก โดยเปลี่ยนเป็นชื่อชุดนี้ว่าเพชรเรียกว่า ท่ารำแม่บทนางนารายณ์หรือแม่บทเล็ก ถ่ายทำโดยบริษัทหนุมานภาพยนตร์ ผู้อธิบายเป็นภาษาอังกฤษ คือ หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช ผู้บรรจเพลงหน้าพาทย์ คืออาจารย์มนตรี ตราโมท รำแม่บทเล็กได้บรรจเข้าเป็นหลักสูตรในการเรียนนาฏศิลป์ เช่นเดียวกันกับเพลงช้า เพลงเร็ว (อรวรรณ ขววัฒนา, 2550, หน้า 70)

นารายณ์ปราบหนทุกเป็นวรรณกรรมที่ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของ พระรามและทศกัณฐ์ ได้มาจากโครงเรื่องนารายณ์ปราบหนทุก เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้กล่าวถึง “นนทก” มีหน้าที่ล้างเท้าเทวดาอยู่เชิงเขาไกรลาส นนทกมักจะถูกเทวดากลับแก้งได้รับความทุกข์ทรมานอยู่เสมอ จึงได้ขอพรจากพระอิศวรให้มีนิ้วเพชรไว้ป้องกันตัว พระอิศวรเมตตาประทานให้ตามต้องการ แต่นนทกกลับกำริบใช้นิ้วเพชรสังหารเทวดานางฟ้าเดือร้อนไปทั่ว พระอิศวรจึงขอให้พระนารายณ์เสด็จลงไปปราบ พระนารายณ์จึงได้แปลงกายเป็นนางงามมาลวง ให้นนทกหลงใหลและรำตามจนใช้นิ้วชี้ลงไปเท้าของตนเองล้มลง พระนารายณ์จึงสังหารนนทกสิ้นใจตาย (สุภาวดี โปธิเวชกุล, 2559, หน้า 85)

ผู้ศึกษาวิเคราะห์บทละครและตีความหมายของลักษณะการแสดงได้เนื้อเรื่องว่า บนสวรรค์ชั้นฟ้ามียักษ์ชื่อ “นนทก” เป็นยักษ์ที่คอยปฏิบัติหน้าที่ล้างเท้าให้แก่เหล่าเทพเทวดานางฟ้า ด้วยเหตุการณ์ปฏิบัติหน้าที่การล้างเท้า ด้วยการสัมผัสและต้องเนื้อตัวกันระหว่างตัวนนทกที่เป็นเพศชายและนางฟ้าที่เป็นสตรี จึงทำให้เหล่าเทวดานางฟ้าเกิดความไม่พอใจ จึงเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการก่อกวนนนทกให้อับอาย บ้างจิกหัวถอนผม บ้างทุบตี จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดแรงแค้นเหล่าเทวดานางฟ้า นนทกจึงได้ตั้งจิตอธิฐานขอประทานพรนิ้วเพชรเพื่อป้องกันตัวจากพระอิศวร เมื่อได้ตามประสงค์กลับทำให้นนทกถือว่าตนมีอำนาจบาตรใหญ่ไม่เกรงกลัวใคร จึงทำให้เกิดการล้างแค้นเหล่าเทวดานางฟ้า สร้างความวุ่นวายบนสวรรค์ชั้นฟ้า พระนารายณ์ได้รับโองการจากพระอิศวรให้ลงมาปราบหนทุก จากการกระทำผิดของนนทกไม่ยับยั้งชั่งใจในเรื่องของสตรี พระนารายณ์จึงมีกลอุบายแปลงกายเป็นนางรำชื่อสุวรรณอัปสร นนทกเป็นยักษ์อยากรู้อยากลอง เจ้าชู้ในเรื่องของสตรี องค์เทพอัปสรจึงออกมารำรำได้อย่างงดงาม เมื่อนนทกพบนางอัปสรจึงหลงใหลหาหญิงใดเทียบเท่าและคิดว่านางได้หลงรักเป็นใจแก่ตนเอง นางอัปสรช่วยวนนนทกให้รำตามด้วยท่วงท่าต่าง ๆ ตามกลอุบาย เมื่อถึงท่าชี้ลงไปเท้าที่ต้นขา นนทก ก็ขาดใจเพราะอำนาจนิ้วเพชรของตน นางอัปสรจึงกลับกลายเป็นพระนารายณ์แล้วเหยียบบนอกและสังหาร

จากโครงเรื่องข้างต้น จะเห็นว่า เรื่องนันทกนี้เป็นเรื่องราวที่มีความขัดแย้งสูง ตัวละครหลักคือนันทกมีความคับแค้นใจที่ถูกกลั่นแกล้ง และต้องการเอาชนะเหล่าเทพเทวดา เมื่อได้อำนาจ ก็เกิดการใช้อำนาจในการล้างแค้นข่มเหงผู้อื่นเพื่อเอาชนะ พระนารายณ์จึงต้องลงมาปราบ

ผู้ศึกษาได้เกิดแรงบันดาลใจในการนำการแสดงโขนรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนันทก ที่มีเนื้อเรื่องที่น่าสนใจและสอดคล้องกับเหตุการณ์บ้านเมือง ภัยใกล้ตัวที่สามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมไทยปัจจุบัน จึงเป็นเหตุในการนำเอาบทละครเรื่องนันทกมาสร้างสรรค์ให้อยู่ในรูปแบบละครรำ บทโขนตอนนารายณ์ปราบนันทก ที่มีอยู่มากศึกษาอย่างละเอียดและได้ตีความลักษณะของตัวละครในเรื่องนารายณ์ปราบนันทกโดยวิธีการสร้างสรรค์โดยศึกษาเหตุการณ์เรื่องราวที่ใกล้เคียงเปรียบเทียบและมีความหมาย ในลักษณะเดียวกันกับบทละครเรื่องนารายณ์ปราบนันทก ไม่ว่าจะเรื่องชนชั้น อำนาจ สิทธิ การปกครอง การหลอกลวงหรือการปลอมแปลง ที่มีอยู่ในปัจจุบันมาพัฒนาให้ตัวละครได้เกิดความคิดความรู้สึกรสการตีความ เพื่อให้ผู้แสดงได้ดำเนินเรื่องให้กระชับและเกิดสุนทรียภาพความเข้าใจในการชมละครรำ เรื่องนันทก

3. การตีความและการวิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารและลักษณะการเคลื่อนไหวในละครรำเรื่องนันทก มีความประสงค์ในการสื่อความของตัวละครที่เข้าใจได้ง่ายเกิดการกระทำที่ชัดเจนสอดคล้องกัน ระหว่างตัวละครที่มีต่อกันในการดำเนินเรื่อง จากการศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นการค้นหามุมมองการพัฒนาศักยภาพของตัวผู้แสดง ตัวละครหลัก โดยมีพระนารายณ์ นางอัปสร นันทก เป็นตัวประกอบในการศึกษา

จากการวางแผนในการทำความเข้าใจก่อนการนำไปสู่ภาษาท่าทางที่ใช้ในการสื่อสาร ได้มีการนัดหมายตัวนักแสดงและรวมกลุ่ม ศึกษาความเป็นมาของบทละครอย่างละเอียด ได้ให้นักแสดงได้แลกเปลี่ยนทัศนคติแสดงความคิดเห็น หาเหตุและผลสถานการณ์ในปัจจุบันที่สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ให้สอดคล้องกับบทละคร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้ของนักแสดง ในการสร้างสรรค์และตอบสนองความต้องการของผู้กำกับการแสดงได้

ตัวละคร “นันทก” ได้ตีความจากบทละครและภูมิหลังของตัวละครสรุปได้ว่า นันทกเป็นยักษ์ที่อยู่ใต้อำนาจชั้นเทพ เป็นยักษ์ที่มีลักษณะเป็นที่น่ารังเกียจต่อผู้พบเห็น และมีหน้าที่คอยเฝ้าทางขึ้นลงประตูสวรรค์และคอยล้างเท้าให้เหล่าเทพเทวดาและนางฟ้า จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงการแสดง ช่วงที่ 1 นันทกเป็นยักษ์ที่อยู่ในเขตของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการล้างเท้าให้แก่เหล่าเทพเทวดานางฟ้า ในช่วงที่ 2 นันทกหลังจากได้นิ้วเพชร เป็นยักษ์ที่บำในอำนาจ ไม่สามารถควบคุมตัวเองในเรื่องของอารมณ์ในการละเมียดสิทธิ์ของสตรี รวมไปถึงเรื่องของการโกรธที่ไม่สามารถควบคุมจนขาดสติได้

ตัวละคร “พระนารายณ์” (นางอัปสร) ได้ตีความจากบทละครและภูมิหลังของตัวละครสรุปได้ว่าพระนารายณ์เป็นเทพชั้นสูงที่คอยช่วยในการแก้ไขปัญหาหรือเหตุร้ายที่เกิดบนชั้นฟ้า เป็นตัวละครที่มีความฉลาดคิดก่อนการปฏิบัติกรอย่างลึกซึ้ง ตรวจสอบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อนำเหตุมาสร้างเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา เช่น การปลอมแปลงตัวเองเป็นนางนารายณ์ หรือสตรีที่งดงาม มีวัตถุประสงค์ในการหลอกล่อให้นันทกรู้สึกหลงใหลและเกิดการกระทำตาม ในสิ่งที่นางอัปสรต้องการจะทำให้ นันทกสำนึกผิด

ตัวละคร “นางเทพอัปสร” หรือนางอัปสรคือพระนารายณ์ที่แปลงกายมาเป็นสตรีที่มีความสวยสดงดงาม ออกมาร่ายรำแสดงท่วงทีลีลาชวนให้หลงใหล เมื่อนางอัปสรปรากฏตัวขึ้นประสงค์เพื่อทำการสังหารนनुทก ในช่วงนี้บทในการแสดงคือเพลงแม่บท การรำแม่บทจะเป็นเพลงที่ใช้ในการฝึกหัดแม่ท่าและฝึกภาษาที่ใช้ในการร่ายรำ เพลงที่ใช้คือทำนองเพลงชมตลาดจะเป็นที่มีจังหวะพิเศษฉิ่งตัด 2 ชั้น เหมาะสำหรับการเคลื่อนไหวโดยจังหวะจะไม่ช้าหรือเร็วจนเกินไป สำหรับผู้เขียนได้มุ่งเน้นการสื่อความของผู้แสดงให้เกิดความรู้สึกกับเรื่องราว โครงสร้างร่างกาย การเคลื่อนที่และภาษาที่นำมาใช้ในการสื่อความหมาย จากภาษาเดิมในการรำแม่บทที่มีลักษณะการแสดงในปัจจุบัน แต่จะพัฒนาให้เกิดโครงสร้างใหม่ในรูปแบบการเกี่ยวพาราสิที่สามารถสื่อความระหว่างตัวละครให้ชัดเจนและเกิดความเข้าใจมากขึ้น

สำหรับแม่บทนางนารายณ์จะปรากฏตามบทละครมีจำนวน 8 คำกลอนโดยมีบทร้องอยู่ว่า

(แม่บทนางนารายณ์)

“...เทพนมปฐุมพรหมสีหน้า	สอดสร้อยมาลาเฉิดฉิน
ทั้งกว้างเดินดงหงส์บิน	กินรินเลียบถ้ำอำไพ (รับ)
อีกช้านางนอนภมรเกล้า	แขกเต้าผาลาเพียงไหล
เมขลาโยนแก้วแววไว	มยุเรศพ่อนโนนภาพร(รับ)
ยอดตองต้องลมพรหมนิมิต	อีกทั้งพิศมัยเรียงหมอน
ย้ายท่ามัจฉาชมสาคร	พระสีกรขว้างจักรฤทธิรงค์(รับ)
ฝ่ายว่า นนทก ก็รำตาม	ด้วยความ พิศมัย ไหลหลง
ถึงท่า นาคา ม้วนหางลง	ก็ชี้ตรง เพลาพลัน ทันใด

-ทำเพลงร้ว-

จากบทละครที่กล่าวมานั้นได้เป็นบทละครที่กล่าวถึงกระบวนการรำของนางอัปสร ในเพลง “แม่บท” หรือแม่บทนางนารายณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการหลอกล่อ ให้นนทกเกิดการสังหารตัวเองโดยการรำในลักษณะการรำเกี่ยวพาราสิ การรำชมโฉมของนางอัปสรทำให้เกิดความหลงใหล จบด้วยกระบวนการท่าสุดท้าย (ท่านาคาม้วนหาง) เพื่อให้ตัวละครขี้นวลลงเพลหรือเข้าตัวเอง จึงเป็นสาเหตุทำให้นนทกล้มและหมดฤทธิ์ เพื่อจบปัญหายักษ์อันธพาลให้หยุดการกระทำในสิ่งที่ส่งปัญหาให้กับสวรรค์ชั้นฟ้า

ดังนั้น จึงเป็นสาเหตุที่ผู้เขียนจึงอยากทดลองสร้างท่ารำ และจัดตำแหน่งกระบวนการรำใหม่ให้ตัวละคร ทั้ง 2 มีการสื่อสาร และเกี่ยวพาราสิกันให้มากขึ้นในการรำ ช่วงนี้ ที่แตกต่างไปจากการรำที่เป็นแบบแผนดั้งเดิมโดยการจัดโครงสร้างให้สมบูรณ์ เข้าใจและชัดเจน

ศิริมงคล นาภูยกุล (2557, หน้า 49, 54) ได้กล่าวถึงการเคลื่อนไหวร่างกายทางด้านนาฏยศิลป์ ถือเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์สุนทรียให้ปรากฏสู่สายตาของผู้ชมการแสดง เนื่องจากการเคลื่อนไหวร่างกายของมนุษย์ในรูปแบบการเต้น เป็นการคิดสรรสร้างการเคลื่อนไหวอิสระในส่วนต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับ

จังหวะ พื้นที่ยืนเวที และพลังในการแสดงออกที่สอดประสานกับบุคลิกของตัวละคร และสถานการณ์ของตัวละคร ตามบทบาทที่นักแสดงได้รับมา แรงและรูปแบบพลังงานในการเคลื่อนไหวร่างกายสามารถแบ่งแรงได้ออกเป็น 2 ประเภท คือแรงอันเกิดจากอำนาจของจิตและแรงที่เกิดจากอำนาจของกฎธรรมชาติในการกำหนดและการสร้างแรงในการเคลื่อนไหวร่างกาย

สิ่งสำคัญผู้ศึกษาและผู้แสดงจะต้องมีลักษณะการใช้ท่าทางการเคลื่อนไหว และการใช้พื้นที่ในการแสดง การกำหนดการจัดวางโครงสร้างท่าที่เป็นมาตรฐาน มีความหมายที่ชัดเจนเกิดความเข้าใจได้ง่าย บวกกับการผสมผสานการสร้างแรงและพลังงานการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับเสียงดนตรีที่สามารถนำพาให้เกิดเรื่องราวความรู้สึกนึกคิดในรูปแบบต่าง ๆ ในขณะชมการแสดง จากการตีความของผู้กำกับและตัวนักแสดงได้

4. ดนตรีและการขับร้อง

ลักษณะของดนตรีและการขับร้องของละครเรื่องนนทุก การบรรเลงเพื่อการแสดงละคร โดยการกำหนดท่าทางให้สอดคล้องกับเสียงที่เกิดขึ้นจากเครื่องดนตรี ดนตรีคือเสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลงที่ทำให้เกิดความรู้สึกในเรื่องของอารมณ์ อาจทำให้เพลิดเพลิน หรือทำให้เกิดอารมณ์ รัก โศก หรือรื่นเริง เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดง คือ วงปี่พาทย์ ไม่ได้บอกว่าเป็นเพียงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด แต่ยังคงเป็นสิ่งที่คอยกำหนดลักษณะการสื่อความภาษาในการเคลื่อนไหวของผู้แสดง การแสดงละครเรื่อง “นนทุก” ได้มีความประสงค์ให้ละครเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้ชม และมีความรู้สึกเข้าใจในการชมละครเรื่อง “นนทุก” จึงได้มีการแบ่งรูปแบบการแสดงออกเป็นทั้งหมด 5 ช่วงเพลงการแสดงเพื่อต้องการให้เห็นลักษณะการแสดง ตามความต้องการของตัวละคร (พระนารายณ์ นางอัปสร นนทุก)

เพลงที่	เพลงที่ใช้บรรเลงสำหรับการแสดง	สถานการณ์ที่คาดหวังจะได้รับการบรรเลง
เพลงที่ 1	เพลง กลม เพลง ทรชนารายณ์ (ตระนิมิตร)	ฉากพระนารายณ์เดินทางมาเพื่อปราบนนทุก - แสดงความยิ่งใหญ่ของพระนารายณ์ในลักษณะกิริยาการเดินทาง
เพลงที่ 2	ร้องเพลง สีนวล	ฉากชมโฉมนางอัปสร - ชมโฉมความงามของพระนารายณ์แปลงเป็นนางอัปสรจากเพลงแสดงถึงความอ่อนช้อยสวยงาม
เพลงที่ 3	ร้องเพลงไอ้โลมฉิ่ง ร้องเพลงพราหมณ์ตีน้ำเต้า	ฉากเกี่ยวพาราสี - นนทุกชื่นชมความงามของนางอัปสรออกมาเป็นความรักมีทำนองไพเราะอ่อนหวาน
เพลงที่ 4	เพลงชมตลาด เพลงรัว	ฉากหลอกล่อ - นางอัปสรใช้การร้ายรำที่ตงามหลอกล่อให้นนทุกกระทำตามเกิดความหลงใหล

เพลงที่	เพลงที่ใช้บรรเลงสำหรับการแสดง	สถานการณ์ที่คาดหวังจะได้จากการบรรเลง
เพลงที่ 5	บทพากย์เจรจาระหว่าง พระนารายณ์กับนนท ร้องเพลง ประเทศ	ฉากสังหาร - สนทนาถึงการกระทำผิดของนนท - การให้คำมั่นสัญญาในการชำระแค้นในภาคต่อไป - สังหารนนท

5. ลักษณะการฝึกซ้อมการแสดงในแต่ละครั้ง

จากการวางแผนการซ้อมได้แบ่งออกเป็น 2 ครั้ง เพื่อประสงค์เกิดการตีความของตัวละคร ปรับทัศนคติแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับตัวละคร ความต้องการของตัวละครในการสื่อความหมาย ให้รูปแบบของการแสดงตรงไปในทิศทางเดียวกัน เกิดการใช้ภาษาในการสื่อสารที่เข้าใจง่ายตรงประเด็น

ครั้งที่ 1 ฉากพระนารายณ์แปลงเป็นนางอัปสร

เหตุการณ์ที่ปรากฏ	บทละครจำ	เพลงที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง
เปิดตัวพระนารายณ์	องค์พระนารายณ์ฤทธิรอน รับเร่งเร็วจรถึง บรรพตเชิงคีรี ด้วยพระองค์คือศวรเรืองศรี แจ้งเหตุพระจักรี อสุรีนนททุกอันธพาล จงกำราบปัจจามิตรหักหาญ แล้วร้ายเวทย์อวดตาล สังหารชีวินให้สิ้นไป	ร้องบทพากย์ พระนารายณ์
พระนารายณ์แปลง เป็นนางอัปสร	เป็นโฉมนางเทพ อัปสร กรายกร อย่างเยื้อง จรลี	อ่อนแอ้น อรชร เฉลิมศรี ไปสู่ที่ นนททุก จะเดินมา

ครั้งที่ 2 ซ้อมคู่ฉากนาอัสรพบนนทุก(ฉากเกี่ยวพาราสี)

เหตุการณ์ที่ปรากฏ	บทละครรำ	เพลงที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง	
นนทุกพบนางอัสร	โฉมเอย โฉมเฉลา จะขอสู่ อยู่ด้วย ยุพาพาน	เห็นเจ้าแสนรัก สมัครสมาน เยาวมาลย์ จงได้ปราณี	เพลง ไอ้โลมฉิ่ง
นางอัสรเจรจากับนนทุก	ซึ่งจะมา เป็นคู่ คู่สม มั่นรำได้อย่างเรา เข้าท่วงที่	ไม่นิยม ฤทธิไกร ชัยศรี จึงควรเป็นสามี ภริยา	เพลงพราหมณ์ดีด น้ำเต้า
นนทุกเจรจากับนางอัสร	ขอเชิญเจ้า รำนำ จะรำตาม ถ้ามั่นที่รำงามตามสัญญา	ให้ดังงาม ต้องใจ ได้ทุกท่า เจ้าอย่าคิน วาจา ให้รำคิน	ร้องรำ
นนทุกรำตามนางอัสรด้วยความหลงไหล	เทพพนม ปฐม พรหมสี่หน้า ทั้งกาง เดินดง หงส์บิน อีกข้า นางนอน ภมรเค้า เมขลา โยนแก้ว แว่วไว ยอดดอง ต้องลม พรหมนิมิต ย้ายท่า มัจฉา ชมสาคร	สอดสร้อย มาลา เฉดิฉิน กินริน เลียบถ้ำ อำไพ แขกเต้า ผาลา เพียงไหล่ มยุเรศ ฟ้อนใน อัมพร อีกทั้ง พิศมัย เรียงหมอน พระสีกร ขดว่างจักร ฤทธิรงค์	ร้องเพลงชมตลาด
นางอัสรประสงค์ลวงให้นนทุกใช้นิ้วเพชรซีตนเอง	ฝ่ายว่า นนทุก ก็รำตาม ถึงท่า นาคา ม้วนหางลง ด้วยอำนาจ นิ้วเพชร สิทธิศักดิ์ นนทุก ล้มคว่ำ คะมาไป	ด้วยความ พิศมัย ไหลหลง ก็ชี้ตรง เพลาปล้น ทันใด ชายักษ์ หักลง ไม่คงได้ ตกใจ ร้องระงม ไม่สมประดี	ร้องรำ

บทละครที่ใช้ตีความ เป็นบทที่มีเนื้อร้องแบบเดิมแต่เพียงตัดบทบางส่วนออกและนำบทที่มีความเหมาะสมกับการสร้างสรรค์และต้องการให้รูปแบบการแสดงใหม่มีลักษณะที่เข้าใจชัดเจน ตรงประเด็นไม่สลับซับซ้อน ระหว่างผู้แสดงและเข้าชม ได้เน้นลักษณะการเคลื่อนไหวท่าทางให้ตรงกับบทร้องและทำนองเพลงที่ใช้ในการเคลื่อนที่ เพื่อบอกลักษณะอารมณ์ความต้องการของตัวละคร

จากการฝึกหัดท่ารำเพื่อปรับใช้ในการแสดงการวิเคราะห์ตีความตัวละคร หากลักษณะของการแปลงกาย การหลอกล้อ เพื่อเป็นแนวทางการฝึกพัฒนาตัวละครให้เกิดความเข้าใจระหว่งกันว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เกิดอะไรขึ้นขณะกระทำ ผู้กำกับสืถามองเห็นกลวิธีอย่างไรต่างจากผู้แสดงอย่างไร มีการเลือกโครงสร้างแบบไหนที่จะ ให้การรำขึ้นนี้ที่มีความเป็นละครที่ชัดเจน โดยการฝึกจากการศึกษาโครงสร้างท่าทางและภาษาที่ใช้ในการดำเนินเรื่องราว

6. การฝึกหัดและการฝึกทักษะการเคลื่อนไหวผ่านกระบวนการตีความ

ช่วงที่ 1 ฝึกท่า เทพนมประณมพรหมสี่หน้า ฝึกทักษะการใช้ท่าแม่บทให้เกิดความเป็นมาตรฐาน ฝึกเชื่อมโยงโครงสร้างทำให้ต่อเนื่องเป็นประโยค

ภาพที่ 1-3 ฝึกท่าเทพนมประณมพรหมสี่หน้า

โดย : มานิต เทพปฏิมาพร

ช่วงที่ 2 ฝึกตีบท “ฝ่ายว่านทุกก็รำตาม” ฝึกการตีบทการใช้ท่าทางออกมาเป็นภาษา ทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างตัวละคร แสดงถึงเจตนาอารมณ์ความต้องการ

ภาพที่ 4-6 ฝึกตีบทฝ่ายว่านทุกก็รำตาม

โดย : มานิต เทพปฏิมาพร

ช่วงที่ 3 ฝึกท่า นาคาม้วนหางลง ก็ชี้ตรง เผลาปล้น ทันใด ฝึกทักษะการจัดวางองค์ประกอบการใช้พื้นที่ของตัวละครให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ภาพที่ 7-9 ฝึกท่านาคาม้วนหางลง ก็ชี้ตรง เผลาปล้น ทันใด

โดย : มานิต เทพปฏิมาพร

ช่วงที่ 1 - 3 ในการจัดองค์ประกอบการเคลื่อนไหวผ่านกระบวนการตีความเป้าหมายการซ้อม มีวัตถุประสงค์ในการเปิดตัวนักแสดงรวมถึงการแสดงที่อยู่ในแต่ละช่วงฉาก ว่าตัวละครได้กล่าวถึงอะไร และมีวิธีการใดที่จะสามารถสื่อความหมายให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจ โดยอธิบายถึงเหตุการณ์ความสอดคล้องของตัวละครในแต่ละตัว ได้แก่ พระนารายณ์ นางอัปสรและนันทก โดยมีการทำท่วงท่าที่เข้าใจกับผู้แสดงถึงเหตุการณ์และผลของวัตถุประสงค์ในการสื่อสารอะไรกับคนดู และศึกษารูปแบบกระบวนการผ่านบทละครจนเกิดความสมบูรณ์ในแต่ละช่วง กระบวนการฝึกหัดขั้นพื้นฐานที่เป็นแบบมาตรฐานจะเกิดการฝึกทบทวน กระทำซ้ำจนกว่าผู้แสดงจะเกิดความชำนาญและเข้าใจ นำผลการฝึกหัดไปสู่การพัฒนา การสร้างสรรค์โครงสร้างใหม่ให้เกิดความหมายที่ชัดเจนและเข้าใจ

7. กระบวนท่าแบบเดิมไปสู่การสร้างสรรค์ให้อยู่ในรูปแบบกระบวนท่าแบบใหม่

ช่วงที่ 1 พระนารายณ์แปลงเป็นนางอัปสร

แบบจารีตประเพณี	การสร้างสรรค์ใหม่	หมายเหตุ
 <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p> <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	 <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p> <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	<p>จากการวางแผนการสังหารนันทก จากกระบวนการตีความตามบทละครนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ตัวละครนั้นจากชายเป็นหญิงคือพระนารายณ์เป็นนางนารายณ์ (นางอัปสร) โดยวิธีการเข้าออกด้านข้างของเวทีจากการสร้างสรรค์ให้อยู่ในรูปแบบใหม่</p> <p>ทิศทางที่ใช้จะเป็นลักษณะการเคลื่อนไหวแบบวงกลมสองวงที่ใช้ในการแทนของตัวละคร วงใหญ่แทนลักษณะผู้ชายที่มีความแข็งแกร่งคือพระนารายณ์ วงเล็กแทนลักษณะผู้หญิงที่มีความอ่อนช้อย คือนางอัปสร เหตุผลคือต้องการแสดงให้เห็นถึงลักษณะการสับเปลี่ยนพื้นที่ของตัวละคร เพื่อต้องการสื่อว่ามีการเปลี่ยนแปลงตัวละคร</p>

ช่วงที่ 2 นนทุกเกี่ยวนางอัปสร

แบบจารีตประเพณี	การสร้างสรรค์ใหม่	หมายเหตุ
 <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	 <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	<p>แบบจารีตประเพณีการเกี่ยวพาราสีนั้นแต่เดิมการแสดงจะใช้ผู้แสดงที่เป็นชายและหญิงด้วยกระบวนการรำไม่สามารถมีการแตะเนื้อต้องตัว เป็นความยากลำบากต่อการสื่อสารที่ชัดเจนด้วยรูปแบบความเป็นจารีต</p> <p>การสร้างสรรค์ใหม่จึงมีแนวทางในการทำความเข้าใจในการวิเคราะห์ถึงความต้องการของตัวละครว่าเป็นอย่างไรมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไรแล้วนำมาสร้างเหตุและผลเพื่อนำไปสู่การกระทำให้เกิดขึ้นในโครงสร้างใหม่มิติใหม่ โดยวิเคราะห์กับเหตุการณ์ในปัจจุบันที่มีลักษณะการเกิดเหตุเดียวกัน ได้นำมาจัดองค์ประกอบให้เป็นภาษาที่เข้าใจได้ง่ายเกิดความรู้สึกคล้อยตามขณะการแสดงระหว่างตัวละคร</p>

ช่วงที่ 3 นางอัปสรเกี่ยวนนทุก

แบบจารีตประเพณี	การสร้างสรรค์ใหม่	หมายเหตุ
 <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p> <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	 <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p> <p>โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	<p>แบบจารีตประเพณีจากบทละครได้ทำให้เห็นถึงการเกี่ยวพาราสีระหว่างตัวละครนางอัปสรกับนนทุก เกิดการกระทำให้ตกหลุมรักโดยลักษณะการรำแบบประเพณีนั้นโดยใช้เพลงแม่บทในการลอกเลียนแบบให้ตัวละคร เกิดการกระทำตามด้วยความหลงใหลในความงามของนางอัปสรจนกระทั่งเกิดการพิพากษาตัวเองด้วยความหลงใหล</p> <p>จากการสร้างสรรค์งานได้ให้ความสำคัญของกระบวนการหลอกล่อ กระบวนการรำแม่บทเล็กโดยการมุ่งเน้นโครงสร้างท่าทางที่สามารถสื่ออารมณ์ของการยั่วยวน แสดงความงามของสตรี ด้วยกิริยาการเคลื่อนไหวที่สง่างามเกิดความสมจริงจากการวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครจึงทำให้เป็นสาเหตุของการหาโครงสร้างใหม่ในลักษณะต่าง ๆ ที่ให้ความหมายและสอดคล้องกับบทละครที่กำหนด</p>

แบบจารีตประเพณี	การสร้างสรรค์ใหม่	หมายเหตุ
 <p data-bbox="123 525 351 556">โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	 <p data-bbox="393 525 621 556">โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	<p>เรื่องทิศทางมีการกำหนดการเกี่ยวพาราสีกันของตัวละครให้เกิดความรู้สึกตามว่าตัวละคร เกิดการกระทำสิ่งใด ให้ความหมายว่าอย่างไร ในการจัดโครงสร้างในแต่ละรูปของการจัดองค์ประกอบ โครงสร้างท่ารำที่ได้จากการสร้างสรรค์มีความแตกต่างจากลักษณะเดิม ที่รำท่วงท่าตามบทร้องบทรำที่สื่อสารกับผู้ชมแต่เพียงอย่างเดียว ยังขาดเรื่องราวที่แท้จริงระหว่างผู้แสดงกับบทละคร ทั้งเหตุและผล รวมถึงการสื่อสารระหว่างตัวละครที่มีต่อกันได้แสดงถึง ความรู้สึก นึกคิด ความต้องการและการกระทำที่มีต่อกัน ที่ชัดเจน ตรงไป ตรงมา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ ท่ารำและโครงสร้างใหม่ ๆ จากพื้นฐานด้านนาฏศิลป์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประกอบกัน</p>
 <p data-bbox="123 821 351 852">โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	 <p data-bbox="393 821 621 852">โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	
 <p data-bbox="123 1109 351 1140">โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	 <p data-bbox="393 1109 621 1140">โดย : มานิต เทพปฏิมาพร</p>	

8. แผนภาพการแสดงลำดับฉากและตัวละครที่ผู้สร้างสรรค์กำกับการแสดง

ฉากที่ 1 ตัวพระนารายณ์

ภาพที่ 10 พระนารายณ์

โดย : กร ท่ากลาง

ฉากที่ 2 นางอัปสร
ภาพที่ 11 นางอัปสร

ฉากที่ 3 นนทุกเกี่ยวนางอัปสร
ภาพที่ 12 นนทุกเกี่ยวนางอัปสร

โดย : กร ท่ากลาง

ฉากที่ 4 นางอัปสรและนนทุก
ภาพที่ 13 นางอัปสรและนนทุก

ฉากที่ 5 นนทุกเกี่ยวนางอัปสร
ภาพที่ 15 นนทุกเกี่ยวนางอัปสร

โดย : กร ท่ากลาง

9. บทสรุป

ผลจากการสร้างสรรค์ งานประเพณีให้อยู่ในรูปแบบใหม่ ได้หยิบยกเอาบทละครเรื่องนารายณ์ปราบนนทุกมาเป็นแนวทางในการพัฒนาท่ารำ โดยยกประเด็นการกระทำของตัวละครมาสรุปด้วยเหตุและผลออกมาสร้างสรรค์ให้อยู่ในรูปแบบใหม่

การสื่อความจากภาษาท่ารำ ได้ทราบถึงวิวัฒนาการของการรำ “แม่บท” ที่สามารถสื่อความจากภาษาท่าโดยศึกษาแม่ท่าอย่างละเอียด เพื่อเป็นแนวทางในการสื่อความหมาย ผลจากการศึกษาพบว่าแม่บทเป็นเพียง

โครงสร้างท่าที่ให้ความหมายแต่ยังขาดเรื่องความเข้าใจในโครงสร้างท่า ด้วยเป็นการสื่อสารทางร่างกาย โดยผ่านการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อให้ออกมาเป็นโครงสร้างที่ให้ความหมาย เกิดการสื่อความที่มีลักษณะคล้ายกับอวัจนภาษาที่เป็นการสื่อสารทางร่างกาย แสดงถึงความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นท่าทางในลักษณะต่าง ๆ ของผู้แสดง

กระบวนการรำ การตีความ การวิเคราะห์ ลักษณะของตัวละคร อารมณ์ของตัวละคร บทละครและดนตรี โดยการใช้ทฤษฎีการเคลื่อนไหวร่างกาย รวมถึงการจัดองค์ประกอบการใช้พื้นที่ของเวทีและการสื่อความของตัวละคร ซึ่งผลที่ได้ คืออารมณ์และกิริยาของตัวละครได้ตามความต้องการของผู้กำกับตรงตามบทละครที่ตีความให้สอดคล้องกับการเปรียบเทียบเรื่องราวในปัจจุบัน

ด้วยงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้เป็นลักษณะงานสร้างสรรค์เชิงทดลอง โดยเปิดการแสดง ณ หอศิลป์กรุงเทพฯ จำนวน 2 รอบ เมื่อจบการแสดงมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ชมและผู้กำกับ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนางานในครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ อัสวตรเตชา. (2553). *การสื่อสารของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด
- ตำราพ่อนรำ ฉบับเรียบเรียงในหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย, 2466 : กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาการ.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2516). *ศิลปะละครนอกหรือคู่มือนาฏศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap.
- สุภาวดี โปธิเวชกุล. (2559). *พัฒนาการแม่บทในนาฏศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ : ฝ่ายธุรกิจมัลติมีเดียเพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศิริมงคล นาฏยกุล. (2557). *นาฏศิลป์ตะวันตกปริทัศน์*. ขอนแก่น : หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- อรรรรณ ขมวัฒนา และคณะ. (2550). *หนังสือชุด ลีลานาฏกรรม 1*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค.ลาดพร้าว.